

Skötselplan för Hvalstaskogens naturreservat

BESKRIVNING AV NATURRESERVATET

Översikt

Hvalstaskogens naturreservat utgörs av grandominerad gammal barrskog i en delvis brant nordsluttning mot sjön Valdemaren. I sydvästra delen finns två mindre sumpskogspartier med gles tall- och lövskog.

Denna skötselplan är tillika en bevarandeplan för Natura 2000-området Hvalsta (SE0220506). Tidigare fastställd bevarandeplan (dnr:511-11478-2004) ersätts av denna skötselplan.

I samband med bildande av reservatet och fastställande av denna skötselplan har Länsstyrelsen föreslagit namnändring för Natura 2000-området så att samma namn används dels för naturreservatet dels för Natura 2000-området, alltså *Hvalstaskogen*.

Uppgifter om naturtyper, arter och bevarandevärden

Arealer av naturtyper*:

- *Skogsmark* Ca 16,5 ha, varav 16,3 ha produktiv
- *Barrblandskog, grandominerad* Ca 15,3 ha
- *Skogbevuxen myr* Ca 1 ha

TOTALT 16,5 ha
16,5 ha land

- Natura 2000-naturtyper**
- **Västlig taiga, (9010)
 - **Skogbevuxen myr, (9740)

- Rapporterade Natura 2000-arter**
- Grön sköldmossa

Prioriterade bevarandevärden

- *Naturtyper* - Barrnaturskog (Västlig taiga) och tallsumpskog (Skogbevuxen myr)
- *Strukturer* - Gamla träd, död ved
- *Växter* - Mossor, lavar, vedsvampar
- *Arter* - Grön sköldmossa, (1386)

Datum

Dnr

2014-12-15

511-4798-2011

Övrigt

- Området är beslutat Natura 2000-område SE0220506 (SAC)

* Arealer enligt KNAS (Kontinuerlig naturtypskartering av skyddad natur)

**Prioriterad naturtyp – bevarandet bedöms ha hög prioritet inom EU

Naturgeografiska förhållanden

Området är bitvis mycket brant och otillgängligt och utgörs förutom den sydvästra delen av en långsträckt brant sluttning mot sjön Valdemaren. Höjdskillnaden mellan krönet och sjön är ca 50 m. De dominerande bergarterna utgörs av sur intrusivbergart (granit, granodiorit, monzonit m.m.) där jordarterna utgörs av morän. I den sydvästra delen finns organiska jordarter i två mindre myrpartier.

Historisk och nuvarande markanvändning

Historiskt har marken i området varit extensivt utnyttjat för utmarksbete samt vedtäkt och husbehovsvirke. På grund av områdets belägenhet och svårforcerade terräng med branter och stor blockighet har utnyttjandet varit begränsat. Det framgår av Häradskartan från sekelskiftet år 1900 liksom den äldre ekonomiska kartan från 1950-talet att området varit bevuxet med barrskog under lång tid. Stubbar från avverkning av enstaka träd finns i området, men relativt fåtaligt.

Biologiska bevarandevärden

Området domineras av äldre barrblandskog med inslag av gamla aspar och rönnar. Områdets belägenhet gör att en hög och jämn luftfuktighet råder året runt. Skogen har under lång tid utvecklat naturskogskvaliteter. Detta märks på åldern på träden, förekomst av gamla, mycket grova träd samt förekomst av döda träd och lågor. De höga naturvärdena är i första hand knutna till barrskog i ett sent successionsstadium. Närheten till sjön Valdemaren och själva läget i en nord/nordostsluttning skapar förutsättningar med refugiala naturvärden där orördhet med intern dynamik präglar naturtypen.

Skogen består av grandominerad barrskog med inslag av enstaka gamla tallar och lövträd. Lövträden utgörs av spridda förekomster av björk, asp, sälg, rönn och al. Dessutom finns inom ett parti en ansamling av gamla senvuxna aspar växande i den branta, blockiga delen. Buskskiktet är sparsamt med enstaka hassel- och enbuskar. Fältskiktet domineras av blåbär med inslag av lingon och ljung på de högst belägna delarna. I vissa partier utbreder sig gräs av främst bredbladiga arter i fältskiktet. Bottenskiktet domineras av vanliga skogsmossor med inslag av lavar som renlav, pigglav, fönsterlav m.fl. Döda träd förekommer allmänt till sparsamt genom området som torrakor, torrträd, högstubbar och lågor i olika nedbrytningsstadier. Andra strukturer är grova träd, gamla senvuxna träd samt mossbevuxna stenblock. De gamla träden i området är bitvis bevuxna med en rik hänglavsflora och på lågor förekommer flera rödlistade mossor.

I den sydvästra mer flacka delen finns två mindre sumpskogsområden som i huvudsak är opåverkade från dikning. Den opåverkade hydrologin gör att grundvattennivån är hög. Skogen är betydligt glesare och består främst av tall med inslag av klibbal och glasbjörk. De träd som uthärdar den fuktiga miljön växer här betydligt långsammare. Gamla tallar blir mer senvuxna

Datum

Dnr

2014-12-15

511-4798-2011

och når hög ålder (200 – 300 år) utan att bli speciellt grova. Död ved finns här som lågor samt högstubbar. Den stående döda veden koloniseras av olika skorplavor som kräver den fuktighet som råder samtidigt som de behöver visst ljus för att växa.

Tabell 1. Rödlistade arter, signalarter, Natura 2000-arter som registrerats i objektet. Notera att tabellen bygger på inventeringarna som finns i källförteckningen. Rödlistekategori följer Gärdenfors, U. (ed.) 2010. *Rödlistade arter i Sverige 2010*. ArtDatabanken, SLU. NT = nära hotad, VU = sårbar, EN = starkt hotad, S = signalart enligt Skogsstyrelsen, N2000 = art som ingår i EU:s artdirektiv.

Svenskt namn	Latinskt namn	Rödlistad/ Signalart/ÅGP- art/N2000-art	Notering (förekomst, lokal mm)
Kärlväxter			
Grönpyrola	<i>Pyrola chloranta</i>	S	
Knärot	<i>Goodyera repens</i>	NT/S	
Missne	<i>Calla palustris</i>	S	I sumpskog
Mossor			
Asphättemossa	<i>Orthotrichum gymnostomum</i>		
Blåmossa	<i>Leucobryum glaucum</i>	S	
Grön sköldmossa	<i>Bauxbaumia viridis</i>	N2000/S	5 platser
Kantvitmossa	<i>Sphagnum quinquefarium</i>	S	
Krusig ulota	<i>Ulota chrispa</i>	S	
Långflikmossa	<i>Nowellia curvifolia</i>	S	
Stubbspretmossa	<i>Herzogiella seligeri</i>	S	
Vedtrappmossa	<i>Anastrophyllum hellerianum</i>	NT/S	2 platser
Västlig hakmossa	<i>Rhytidiadelphus loreus</i>	S	
Lavar			
Blodlav	<i>Mycoblastus sanguinarius</i>		
Brunpudrad nållav	<i>Chaenoteca gracillima</i>	S	Sällsynt i länet
Grynig blåslav	<i>Hypogymnia farinacea</i>	f.d S	
Gammelgranlav	<i>Lecanactis abietina</i>	S	Rikligt
Kattfotslav	<i>Arthonia leucopellaea</i>	S	
Kornig nållav	<i>Chaenoteca chlorella</i>	S	
Kortskaftad ärgspik	<i>Microcalicium ahlneri</i>	S	
Liten punktjav	<i>Acrocordia cavata</i>	S	
Liten spiklav	<i>Cailecium parvum</i>	S	
Mjölig knopplav	<i>Biatora gyrophorica</i>		Med apothecier
Rundgrynig torvlav	<i>Placynthiella daceaea</i>		Ny för länet
Skriftlav	<i>Graphis scripta</i>	f.d S	
Vårknopplav	<i>Biatora vernalis</i>		Mindre vanlig art
Violettblå tagellav	<i>Bryoria nadvornikiana</i>	NT	Mycket ovanlig i länet
Ärgspik	<i>Microcalicium disseminatum</i>		
Svampar			
Barkticka	<i>Oxyporus corticola</i>	S	
Fjällig taggsvamp	<i>Sarcodon imbricatus</i>	S	
Klibbticka	<i>Fomitopsis fomicola</i>		Rikligt
Orange taggsvamp	<i>Hydnellum aurantiacum</i>	NT/S	
Tallticka	<i>Phellinus pini</i>	NT/S	
Timmerticka	<i>Antrodia sinuosa</i>		
Trådticka	<i>Climacocystis borealis</i>	S	
Ullticka	<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	NT/S	
Vedticka	<i>Phellinus viticola</i>	S	

Datum

Dnr

2014-12-15

511-4798-2011

Värden för friluftsliv

Området är av mycket begränsad betydelse för friluftslivet. Naturreservatet är ett fint exempel på gammal barrskog, men det ligger avsidet och är ganska svårtillgängligt. Inga vägar leder in till området.

Natura 2000**Allmänt**

För att inte skada ett Natura 2000-områdes värden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller arter knutna till ett Natura 2000-område. Det gäller även åtgärder utanför Natura 2000-området (regleras i miljöbalken). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i ett Natura 2000-område bör man samråda med Länsstyrelsen innan åtgärder påbörjas.

Bevarandesyfte

Natura 2000-området ska bidra till gynnsambevarandestatus i den biogeografiska regionen för förekommande habitat och arter. Syftet med Natura 2000-området Hvalsta är att bevara och utveckla en värdefull gammal barnaturskog med dess innehåll av strukturer i form av död ved, gamla träd, stenblock och ovanliga arter.

Utpekade Natura 2000-habitat och arter

Utbredningen av rapporterade naturtyper i Natura 2000 redovisas på karta i bilaga 2.2.

Tabell som redovisar ingående naturtyper enligt EU's art- och habitatdirektiv, arealer som är godkända av EU-kommissionen, framtida målarealer och bedömning om naturtyperna uppvisar ett gynnsamt tillstånd idag

Utpekade habitat/arter	Areal godkänd av EU (ha)	Målareal (ha)	Gynnsamt tillstånd idag
Västlig taiga (9010)	15,5	15,5	Ja
Skogbevuxen myr (9740)	1	1	Ja
Grön sköldmossa (1386)			Ja

Hotbild mot utpekade värden inom Natura 2000-området

Gemensamt hot för de utpekade naturtyperna kan vara olika typer av skogsbruksåtgärder samt exploateringar. Körning med maskiner eller andra fordon i myrpartierna så att markytan skadas och hydrologin förändras kan vara ett hot.

För grön sköldmossa kan minskad tillgång på död ved av lämplig kvalitet vara ett hot, liksom artens numerär i området och därmed risken att slås ut av tillfälliga händelser.

PLAN FÖR OMRÅDETS SKÖTSEL**Övergripande mål**

Datum

Dnr

2014-12-15

511-4798-2011

Det övergripande målet med områdets skötsel är att bevara skogens värden genom fri utveckling.

Naturreseptet är indelat i ett skötselområde som utgår från de bevarandemål och de skötselåtgärder som ska utföras i området.

För karta över skötselområden se bilaga 2.1.

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Skötselområde 1: Barrnattskog och skogbevuxen myr (ca 16,5 ha)

Naturtyp enligt Natura 2000: Västlig taiga (9010) 15,5 ha, Skogbevuxen myr (9740) 1 ha
Målnaturtyp: Västlig taiga (9010) 15,5 ha, Skogbevuxen myr (9740) 1 ha

Beskrivning

Skötselområdet, som omfattar hela reservatet, består av gammal grandominerad barrskog. Ungefär halva arealen utgörs av en bitvis brant nordsluttning ner mot sjön Valdemaren. Den brantaste delen finns i öster där även större blockområden finns. I nordsluttningen, där solen har svårt att värma upp, råder en hög och jämn luftfuktighet under året. Miljön är relativt skuggig och av trädslagen är det främst gran som trivs. Granen är en utpräglad sekundärart som klarar av att växa och föryngra sig i relativt sluten skog. Detta till skillnad mot tall som behöver sol och öppen miljö för att kunna föryngra sig. Tallen är därför anpassad till storskaliga störningar såsom brand. I detta område växer trots allt en del tall, men mest som enstaka inslag. Dessutom finns inslag av asp, vårtbjörk, sälg och klibbal. I den brantaste delen växer en aspklon långt upp i branten. Asp är liksom tall, och även sälg och vårtbjörk, utpräglade pionjärarter som lätt etablerar sig på öppna ytor i skog, men i den branta och steniga övre delen kan asp leva kvar och klara en fortsatt överlevnad. Död ved, mest som lågor av gran, finns spritt i området. Flera ovanliga mossor är här påträffade varav särskilt bör nämnas grön sköldmossa, vedtrappmossa och västlig hakmossa. På marken hittas den oansenliga barrskogsorkidén knärot på flera platser ofta åtföljd av grönpyrola.

I väster och sydväst breder flackare partier ut sig där skogen är mer blandad med gran, tall och lövträd. I den delen av reservatet finns även två mindre sumpskogsområden. I dessa trädbevuxna myrpartier dominerar tall med inslag av lövträd, främst klibbal och glasbjörk. De äldsta tallarna kan vara 200 år medan medelåldern är lägre. I kantzonerna mot fastmark finns ett större inslag av lövträd. Kantzonerna och även ute i själva tallmyren är mer öppna än den grandominerade skogen i övrigt. Här råder en ljusare miljö, men fortfarande med ett relativt stabilt mikroklimat. Död ved finns här i form av spridda lågor samt stående döda träd och högstubbar. Flera ovanliga lavar växer på stambaser och på död stående ved i området. Av dessa är brunpudrad nållav, kattfotslav, kornig nållav och liten spiklav relativt ovanliga i länet. I mindre ljusbrunnar där ljus i kombination med stabil miljö råder växer även en hel del hänglavar. Värt att notera är den rödlistade laven violettgrå tagellav som här återfinns på en av länets tre kända lokaler för arten.

Datum

Dnr

2014-12-15

511-4798-2011

Bevarandemål och gynnsamt tillstånd

Skötselområdet ska bibehålla och utveckla naturvärden knutna till naturtyperna västlig taiga och skogbevuxen myr med bland annat en kontinuitet av gamla träd, död ved och karaktäristiska arter knutna till dessa strukturer.

Naturtypen västlig taiga ska uppnå eller bibehålla gynnsamt tillstånd inom 15,5 ha, vilket innebär att det ska finnas gamla träd och död ved. Naturliga processer genom intern dynamik i granskog ska råda i området.

Naturtypen skogbevuxen myr ska uppnå eller bibehålla gynnsamt tillstånd inom 1 ha, vilket innebär att det ska finnas gamla träd och död ved. Hela området ska ha ostörd hydrologi och ett rikt bestånd av död ved.

Skötselåtgärder

Hela området ska lämnas orört för att utvecklas genom intern dynamik.

Bevarandemål och åtgärder för utpekade arter i Natura 2000-området**Grön sköldmossa***Beskrivning*

Grön sköldmossa har ett mycket anspråkslöst vegetativt stadium och det är i stället den gröna, skaftade sporkapseln som ger mossan dess karaktäristiska utseende. Arten har en vid världsbredning men är sällsynt i Norden. I Sverige är den vanligast i Uppland, Sörmland och Östergötland samt i området väster om Vänern. Till skillnad från flertalet andra arter typiska för grov gammal ved av gran är utbredningen sydlig och arten förekommer knappast alls norr om norrlandsgränsen. Arten växer på multnande stammar och stubbar på frisk – fuktig mark. Substratet är i regel granved som är riktigt murken och mjuk, men den förekommer även på tall och diverse lövträd. Den murkna veden ska helst finnas på platser som är förhållandevis beskuggade och inte övervuxna av storväxande mossor eftersom arten inte klarar av konkurrensen med dessa andra mossor. Vanligtvis finns endast några få sporkapslar på varje låga. De substrat som mossan föredrar är relativt kortlivade och därför är det viktigt att det finns en kontinuerlig tillgång på lämplig ved inom spridningsavstånd på varje lokal. Arten förväntas normalt kunna sprida sig som mest 1 m vegetativt, och effektivt 1 km med sporer under en 10-årsperiod.

Bevarandemål och gynnsamt tillstånd

Målet för grön sköldmossa är att tillräckligt substrat av lämplig kvalitet i form död ved ska finnas i området. Det gäller dels lågor av främst gran men även murkna stubbar under nedbrytning. Kontinuerlig tillgång på lämpligt vedsubstrat är en förutsättning för att grön sköldmossa ska behålla gynnsamt tillstånd i området.

Skötselåtgärder

Hela reservatet ska lämnas orört för att utvecklas genom intern dynamik. Död ved av lämplig beskaffenhet förväntas därmed att uppstå. Uppföljning av mossans förekomst i området bör göras i samband med ordinarie uppföljningsverksamhet.

Datum

2014-12-15

Dnr

511-4798-2011

Friluftsliv*Beskrivning*

En informationstavla sätts upp vid områdets södra gräns. Inga andra anordningar för friluftslivet är planerade. Reservatets yttergräns markeras.

Bevarandemål

Gränsmarkeringen och informationstavla för området är i gott skick.

Skötselåtgärder

Utmärkning av gränser och uppsättning av informationstavla. För placering av informationstavla, se karta bilaga 2.1.

Jakt

Jakten inom området regleras inte i reservatsföreskrifterna.

Uppföljning**Uppföljning av skötselåtgärder**

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder genomförts. Uppföljningen ska sedan ligga till grund för eventuell omprövning av skötselplanen.

Uppföljning av bevarandemål

Ett tredje dokument ska tas fram i samband med uppföljningen av naturreservatet. Dokumentet är en uppföljningsplan med målindikatorer för de olika bevarandemålen. Uppföljningen av bevarandemål sker i enlighet med instruktioner från Naturvårdsverket.

Kostnader och finansiering

Skötselåtgärder bekostas av förvaltaren. Uppföljningen bekostas av Naturvårdsverkets anslag för skötsel av skyddad natur.

Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Denna tabell utgör underlag och stöd för förvaltaren vid planering av åtgärder såväl lokalt i Hvalstaskogens naturreservat som regionalt i länet. De ekonomiska resurserna utgör en begränsande faktor för verksamheten, vilket innebär att förvaltaren måste prioritera mellan åtgärder i länets alla reservat.

Skötselåtgärd	Tidpunkt	Plats	Prioritet
Informationsskylt	Inom 5 år	Se skötselkarta, bilaga 2.1	1
Gränsmarkeringar	Snarast, sedan vid behov	Reservatets gränser	1
Uppföljning av skötselåtgärder	Efter åtgärd	Hela reservatet	1
Uppföljning av bevarandemål	Enligt uppföljningsplan	Hela reservatet	1

Datum

Dnr

2014-12-15

511-4798-2011

Källförteckning

Artdatabanken. *Artportalen* <<http://artportalen.se>>

Gärdenfors, U. (ed.) 2010. *Rödlistade arter i Sverige 2010*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Lantmäteriet. *Ekonomiska kartan över Sverige*. Digital utgåva. Kartblad 09G9h.

Lantmäteriet. *Häradskarta*. Kartlagd åren 1898-99.

Lantmäteriet, 2014. *Fastighetsutredning Hvalstaskogens naturreservat*.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. *Bevarandeplan för Natura 2000-området Lindkulla*, Katrineholms kommun.
Dnr: 511-11478-2004.

Lönnell Niklas. 2002. *Inventering av mossfloran i godkända eller planerade Natura 2000-områden i Södermanlands län*.

Nordin Anders. *Absconditella*, 2002. *Lavininventering i godkända eller planerade Natura 2000-områden i Södermanlands län*.

Olofsson Dan. 2002. *Svampinventering i godkända eller planerade Natura 2000-områden i Södermanlands län*.

Skogsstyrelsen. 1996. *Nyckelbiotopinventeringen*.

Skogsstyrelsen. 1997. *Sumpskogsinventeringen*.

Sveriges Geologiska undersökning. 1986. *Jordartskartan*. Digital utgåva.

Sveriges Geologiska undersökning. 1985. *Berggrundskartan*.

Bilagor

2.1. Skötselplankarta

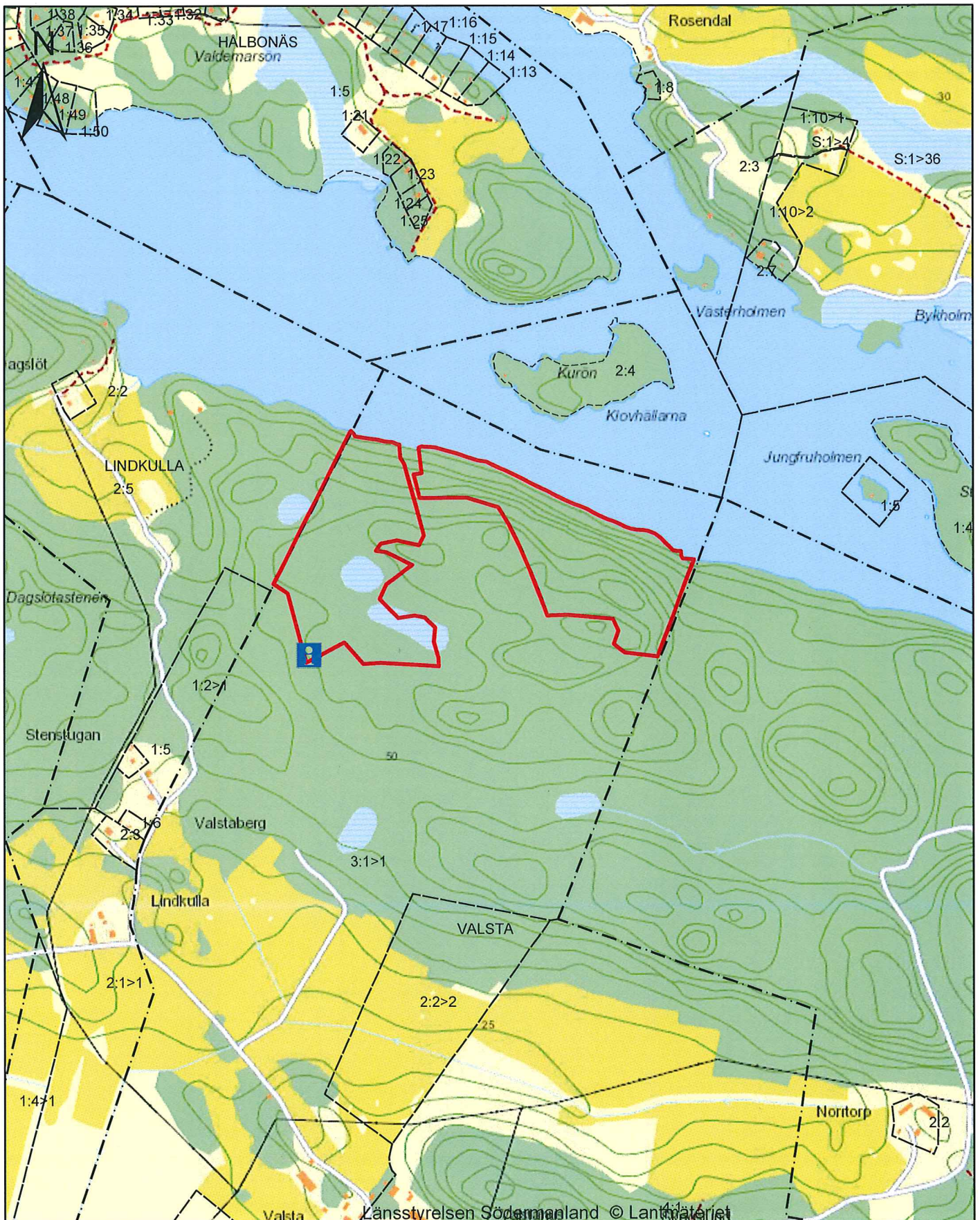
2.2. Naturtypskarta

Skötselplanekarta

Bilaga 2.1

Tillhörande Länsstyrelsens
beslut om Hvalstaskogens naturreservat.
Dnr 511-4798-2011.

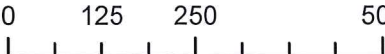

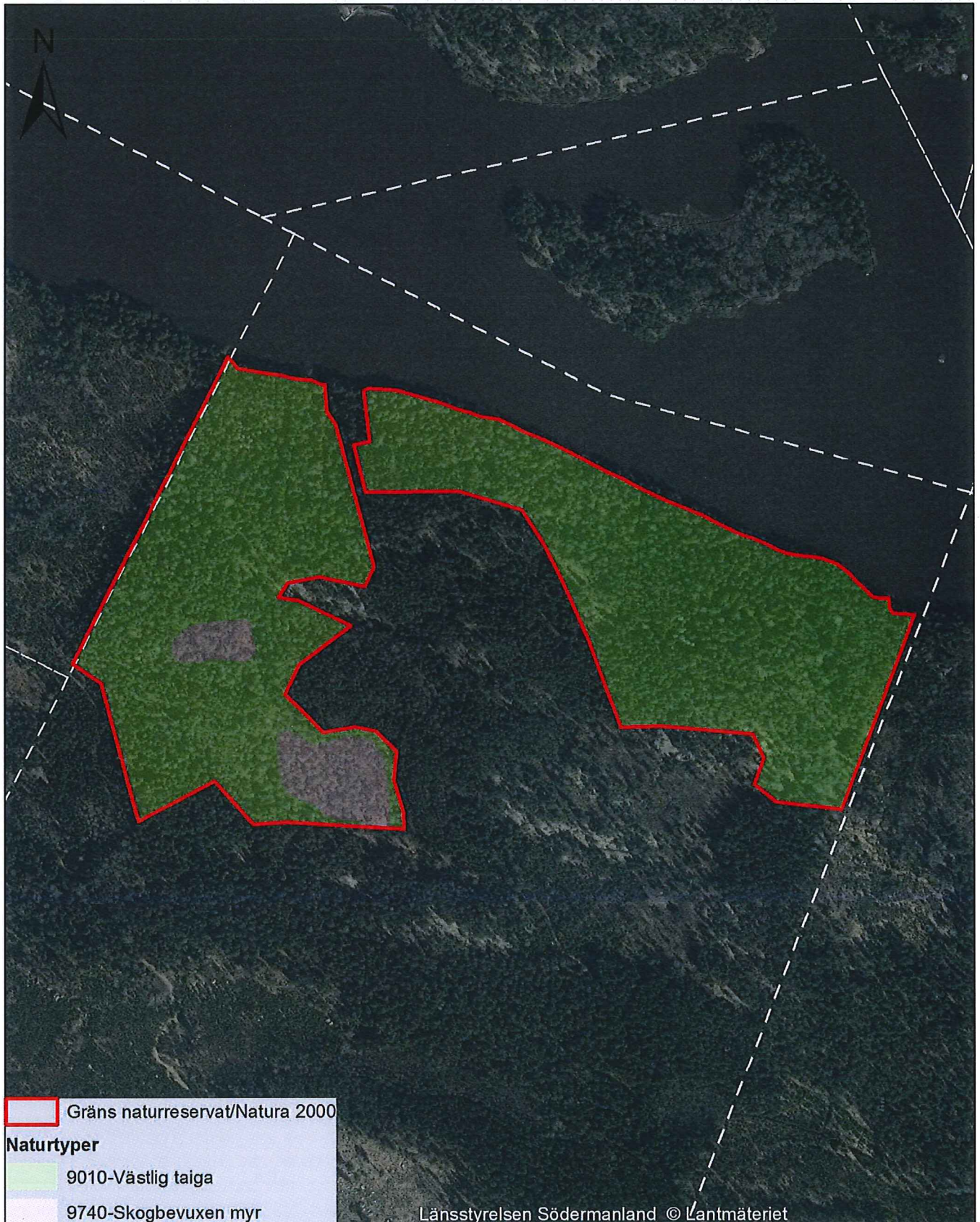
Teckenförklaring

- Informationstavla
- Skötselområde 1

1:10 000

0 125 250 500 Meter

1:5 000

0 125 250 Meter